

дослідження подано у вигляді моделі, окремі елементи якої співвідносяться за принципом концентризму.

Ключові слова: моральне виховання, розумово відсталий підліток, усвідомлена моральність.

Григорьева И. А. Особенности нравственного поступка умственно отсталых подростков

В статье рассматривается проблема развития способности умственно отсталых подростков к нравственному поступку. Анализируются критерии нравственного поступка, его связь с осознанием подростком явлений действительности. Определены этапы усвоения умственно отсталыми подростками нравственных норм от отбора образца поведения до совершения осознанного нравственного поступка. Результаты теоретического и эмпирического исследования представлены в виде модели, отдельные элементы которой соотносятся по принципу концентризма.

Ключевые слова: нравственное воспитание, умственно отсталый подросток, осознанная нравственность.

Grigorieva I. A. The moral act features of mentally retarded teenagers

The article considers the problem of developing the capacity for moral behavior in mentally retarded teenagers. The article analyzes the criteria of moral action, its connection with the phenomenon of reality in the awareness of a teenager. It defines the stages of moral norms assimilation in mentally retarded teenagers from selection of sample behavior to committing a conscious moral action. The results of theoretical and empirical research are presented in the form of models, some elements of which relate to the principle of koncentrizm.

Key words: moral education, a mentally retarded teenager, conscious morality.

Стаття надійшла до редакції 21.12.2014 р.

Прийнято до друку 30.01.2015 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Харченко С. Я.

УДК 377.36

В. Б. Коростельова

ФУНКЦІЇ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА ТЕХНІКУМУ ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ

Сьогодні актуальною є проблема зростання адиктивної поведінки серед молоді. Дана проблема передусім є педагогічною проблемою, бо

пов'язана з вирішенням певного кола виховних завдань. Особливе місце у розв'язанні цих завдань займає рання профілактика, яка має розпочинатися вже в освітньому закладі. В умовах навчально-виховного середовища технікуму ключовою людиною є класний керівник, який повинен приділяти увагу всьому колективу групи і в той же час особистості студента, допомагати і підтримувати його у саморозвитку, самовихованні, а також поєднувати уміння викладача, соціального педагога, практичного психолога, наставника, старшого товариша, здатного увійти в студентське середовище. Саме тому нагальною для сьогодення проблемою є підготовка класного керівника технікуму до профілактичної роботи щодо адиктивної поведінки серед студентської молоді.

Роль діяльності педагога-вихователя, класного керівника вивчали А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський. Теоретичним та методичним основам підготовки педагога до класного керівництва присвячені роботи І. Бех, О. Дубасенюк, Л. Міщик, Г. Троцько. Основні вимоги до знань і вмінь класного керівника, проблеми професійної та психолого-педагогічної компетентності вчителів досліджували В. Воронова, М. Лук'янова, А. Маркова, В. Сластьонін. Наукові роботи С. Баранова, Н. Волкової, О. Кірдан, М. Савіна, М. Фіцули, дають можливість визначити та охарактеризувати загальні функції класного керівника. Вивченням проблеми змісту, методів, форм організації виховної роботи займалися М. Болдирєв, В. Оржеховська, М. Рожков. Зміст діяльності класного керівника зі школярами в сучасних умовах описані у працях В. Киричук, Г. Селевко, щодо роботи з батьками вихованців досліджували І. Дружиніна, Р. Капралова, Н. Петров.

На жаль, на сьогоднішній день проблему профілактики адиктивної поведінки підлітків в умовах навчально-виховного середовища технікуму з боку класного керівника висвітлено недостатньо у сучасній соціально-педагогічній науці. Тому метою цієї роботи є теоретичне обґрунтування сутності роботи класного керівника, його роль, завдання та функції в умовах навчально-виховного середовища технікуму щодо профілактики адиктивної поведінки молоді.

Класний керівник групи виконує дуже важливі й відповідальні завдання. Це головна людина у вихованні та розвитку особистості, яка здійснює педагогічну діяльність серед студентів групи, окремими студентами, їхніми батьками; організовує позааудиторну та культурно-масову роботу, сприяє взаємодії учасників навчально-виховного процесу в створенні належних умов для виконання завдань навчання і виховання, самореалізації та розвитку студентів.

Класний керівник – педагог, який постійно спілкується зі студентами, закріпленими за ним, різнобічно впливає на них і водночас працює за предметною системою. Тобто, крім викладання певного предмета, він дбає про об'єднання зусиль викладачів, які працюють у певній групі, координацію їхніх вимог для поліпшення результатів виховної та навчальної роботи зі студентами групи.

Через класного керівника здійснюється виховний вплив колективу на студентів, ефективність якого великою мірою залежить від згуртованості групи, від організації в ньому колективної діяльності. Педагогічне керівництво колективом здійснюється шляхом постановки єдиних вимог, надання допомоги у визначенні головного напрямку роботи колективу, у налагодженні спільної діяльності, у створенні здорової громадської думки. Це керівництво колективом повинно поєднуватися з розвитком самостійності, заохоченням корисної ініціативи та самодіяльності студентів. Майстерність класного керівника полягає в тому, щоб поставити перед колективом захоплюючу мету, виховати прагнення до колективної діяльності, забезпечити необхідні для цього умови.

Саме класний керівник планує і координує всю виховну роботу в групі з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей студентів, їх нахилів і інтересів, рівня сформованості студентського колективу, сприяє розвитку самоврядування в групі, створює умови для організації змістовного дозвілля, проводить відповідні заходи щодо профілактики адиктивної поведінки студентської молоді [5, с. 73].

Вплив педагога на студентів складає велику виховну силу, яку неможна нічим замінити. У свій час К. Ушинський стверджував, що особистість вихователя означає все у вихованні, тільки особистість може діяти на розвиток, тільки характером можна сформувати характер [6, с. 123 – 124].

На наш погляд, діяльність класного керівника студентської групи має більше спрямовуватися на профілактику адиктивної поведінки підлітків, що полягає у прагненні відходу від реальності, пов'язане із зміною свідомості і являє собою серйозною загрозою для фізичного і психічного здоров'я не лише самих адиктів, але й оточуючих. У свою чергу, під профілактикою ми розуміємо комплекс науково-обґрунтованих і своєчасно застосованих форм, методів, засобів виховання, спрямованих на створення оптимальної соціальної ситуації розвитку підлітків, яка сприятиме прояву їх активності в різних видах діяльності та збереженню здоров'я [4].

Вивчення наукової літератури [1; 2; 3; 5], а також результати власного практичного досвіду роботи дають можливість виокремити: первинну профілактику, яка спрямована на попередження проблеми задовго до можливого моменту її виникнення, на створення сприятливих умов розвитку, навчання, виховання, адаптації підлітка до умов навчального закладу; вторинну – що ґрунтується на результатах діагностики соціальної ситуації розвитку конкретного підлітка, і є як індивідуальною, так і колективною в плані корекції системи його життєдіяльності; третинну – що передбачає заходи, які проводяться з підлітками, котрі мають відхилення в поведінці та спрямована на запобігання несприятливих їх наслідків [1, с. 364]. З досвіду роботи, класному керівникові доводиться вирішувати завдання первинної профілактики, які полягають: по-перше, у формуванні і розвитку

колективу студентської групи, по-друге, у створенні сприятливих психолого-педагогічних умов для розвитку кожної окремої особистості, її самоствердження, збереження неповторності та розкриття потенційних здібностей індивіда, по-третє, у формуванні здорового способу життя, моральних цінностей і духовних орієнтирів, четверте, в організації системної роботи із студентами групи через різноманітні методи та форми виховної діяльності.

При розв'язанні завдань виховної роботи в групі класний керівник виконує наступні *функції* [2; 5]: діагностичну, прогностичну, посередницьку, охоронно-захисну, превентивну, організаторську, аналітичну, комунікативну, координаційну, контролюючу.

Вважаємо доцільним розглянути їх більш детально. Важливою є *діагностична функція* класного керівника, яка передбачає вивчення індивідуально-психологічних особливостей студентів групи, їх інтересів, потреб, рівня вихованості, спостереження щодо динаміки самовдосконалення, самонавчання, професійного росту, проведення анкетування, соціометрії тощо.

Прогностична функція є не менш вагомою і полягає у визначенні рівня знань та вмінь на основі вивчення інтересів і потреб студентів і дає змогу передбачити проблеми, які постануть перед класними керівниками в процесі їхньої діяльності.

Суттєве значення має *посередницька функція*, що передбачає встановлення взаємозв'язку та спільної діяльності багатьох громадських, соціальних, державних структур для вирішення питань і проблем студентів.

Наступною немаловажною функцією є *охоронно-захисна*, яка спрямована на організацію роботи з профілактики захворювань, на оволодіння першою медичною допомогою, культурою харчування, санітарно-гігієнічними нормами, основами трудотерапії, сприяння формуванню здорового способу життя.

Значущою також є *превентивна функція*, що дозволяє привести у дію соціально-правові, юридичні, психологічні, соціально-медичні, педагогічні заходи попередження та подолання негативних явищ, організацію відповідної допомоги особам, які її потребують.

Виконання *організаторської функції* забезпечує залучення колективу групи до різних видів виховної діяльності: пізнавальної, суспільно-корисної, художньо-творчої, організації дозвілля, надання необхідної допомоги студентському самоврядуванню, творчим групам тощо.

Планування та організація виховної роботи у студентській групі на підставі врахування міжособистісних стосунків в колективі, мотивів навчальної та пізнавальної діяльності студентів, рівня їх інтелектуального розвитку, індивідуальних особливостей, соціально-побутових умов життя, стану здоров'я, результатів навчання передбачає *аналітична функція*.

Формування позитивних взаємин між студентами, пояснення та аргументування своєї точки зору, уміння та здібності поводити за собою, захопити ідеєю забезпечує *комунікативна функція* педагога.

Координаційна функція передбачає спрямування класним керівником виховних зусиль всіх педагогів, батьків та представників громадськості, проведення консультацій, бесід з батьками, надання їм допомоги у вихованні студентів, стимулювання та облік різноманітної діяльності студентів, індивідуальна робота з кожним студентом і колективом в цілому з урахуванням особистих спостережень, ведення документації.

Контроль за успішністю і відвідуванням занять студентів завбачає *контрольна функція* класного керівника.

Отже, ефективна профілактика адиктивної поведінки неповнолітніх можлива, на наш погляд, за умови виконання класним керівником технікуму вищенаведених функцій.

В умовах навчально-виховного середовища технікуму провідна роль належить класному керівнику – наставнику і організатору, вихователю і консультанту для студентів групи.

Успішна діяльність класного керівника можлива за умови чіткого планування виховної роботи в групі, яке допомагає визначити цілісну виховну систему, проектувати розвиток усього колективу групи і окремих його членів, а також систематизувати колективну і індивідуальну виховну роботу. Мистецтво виховання полягає в значній мірі у тому, щоб своєчасно побачити, запобігти й відповідно зменшити ефект негативного у формуванні особистості. Завдання виховної роботи з попередження адиктивної поведінки передбачають виконання класним керівником певних функцій: діагностичної, прогностичної, посередницької, охоронно-захисної, превентивної, організаторської, аналітичної, комунікативної, координаційної, контролюючої.

Список використаної літератури

- 1. Капська А. Й.** Соціальна педагогіка : підручник / за ред. проф. А. Й. Капської. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 488 с.
- 2. Кірдан О. Л.** Виховні функції класного керівника в навчальних закладах України : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / О. Л. Кірдан. – К., 2002. – 17с.
- 3. Маленкова Л. І.** Педагоги, батьки, діти : метод. посібник для вихователів, класних керівників / Л. І. Маленкова. – М. : Пед. т-во Росії, 2000. – 304с.
- 4. Рожков М. И., Ковальчук М. А.** Профилактика наркомании у подростков. Учебно-методическое пособие / Рожков М.И., Ковальчук М.А. – М. : ВЛАДОС, 2003. – 144 с.
- 5. Рожков М. И.** Класному керівникові. Учб.-метод. посібн. / за ред. М. И. Рожкова. – М. : ВЛАДОС, 1999. – 280 с.
- 6. Ушинський К. Д.** Вибрані педагогічні твори : В 2-х т. – Т. 1 / К. Д. Ушинський. – К. : Рад. школа, 1983. – 488 с.

Коростельова В. Б. Функції класного керівника технікуму щодо профілактики адиктивної поведінки

В даній статті розглянуто сутність виховної діяльності класного керівника у технікумі. Обґрунтовується роль особистості класного

керівника та його вплив на формування адиктивної поведінки у молодого покоління. Автором наведені завдання первинної профілактики поведінки неповнолітніх, що відхиляється від загальноприйнятих норм і правил соціуму, і які доводиться вирішувати саме класному керівнику. Також проаналізовано функції, які виконує педагог при роботі зі студентською молоддю в умовах навчально-виховного середовища технікуму, а саме: діагностична, посередницька, охоронно-захисна, превентивна, організаторська, аналітична, комунікативна, координаційна, контролююча.

Ключові слова: класний керівник, функції (діагностична, прогностична, посередницька, охоронно-захисна, превентивна, організаторська, аналітична, комунікативна, координаційна, контролююча).

Коростелёва В. Б. Функции классного руководителя в техникуме по профилактике адиктивного поведения молодежи

В данной статье рассмотрена сущность воспитательной деятельности классного руководителя в техникуме. Обосновывается роль личности классного руководителя и его влияние на формирование адиктивного поведения у молодого поколения. Автором приведены задания первичной профилактики поведения несовершеннолетних, отклоняющегося от общепринятых норм и правил социума, и которые приходится решать именно классному руководителю. Также проанализированы функции, которые выполняет педагог при работе со студенческой молодежью в условиях учебно-воспитательной среды техникума, а именно: диагностическая, прогностическая, посредническая, охоронно-защитная, превентивная, организаторская, аналитическая, коммуникативная, координационная, контролирующая.

Ключевые слова: классный руководитель, функции (диагностическая, прогностическая, посредническая, охоронно-защитная, превентивная, организаторская, аналитическая, коммуникативная, координационная, контролирующая).

Korosteleva V.B. Functions of class leader of tehnikumu are in relation to prophylaxis of adiktivnoy of behavior of young people

In this article essence of an educate activity of class leader is considered in tehnikumi. The role of personality of class leader and his influence is grounded on forming of adiktivnoy conduct at the young generation. An author is result the task of primary prophylaxis of conduct of minor, that deviates from the generally accepted norms and rules of sociumu, and which it will be to decide exactly a class leader. Functions which are executed by a teacher during work with student young people in the conditions of educational-educate environments of tehnikumu are also analysed, namely: a diagnostic function foresees a study individually psychological features of students, prognostichna – consists in the prediction of possible problems in the

process of activity of class leaders and students, intermediary – foresees establishment of intercommunication between public, social structures and student young people, protectively protective – directed on organization of prophylaxis of diseases and forming of healthy way of life, preventive – foresees warning and overcoming of the negative social phenomena among young people, organizational – provides bringing in of students of group to the different kinds educational-educate to activity, analytical – consists in planning and organization of an educate work, communicative – foresees forming of positive mutual relations, coordinating – directed on individual work with students and collective on the whole, supervisory – foresees control after progress and attendance of employments.

Key words: class leader, functions (diagnostic, prognostichna, intermediary, protectively protective, preventive, organizational, analytical, communicative, co-ordinating, supervisory).

Стаття надійшла до редакції 03.12.2014 р.

Прийнято до друку 30.01.2015 р.

Рецензент – д. п. н., доц. Коношенко С. В.

УДК 373.5.015.31:331.54

Н. Л. Отрощенко

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

У 20-му виданні Програми розвитку ООН – Доповіді про розвиток людини 2010 «Реальне багатство народів: шлях до розвитку людини» Україна за індексом освіти займає 18-е місце (0,795) та випереджає такі країни як Іспанія (22-е місце, індекс 0,781), Велика Британія (24-е місце, індекс освіти 0,766), Франція (27-е місце; 0,751), Польща (30-е; 0,728), Італія (32-е; 0,706), Білорусь (35-е; 0,683), Португалія (41-е; 0,670), Росія (53-е; 0,631). Індекс освіти у світі – 0,436, тобто Україна його перевищує в 1,8 разів [1, с. 8]. Тобто, інтелектуальний та творчий потенціал у нас є, а в сучасному суспільстві рівень розвитку техніки і технології настільки високі, що неможливо одержати значну перевагу на ринку тільки за їх рахунок. Відповідно, про що ми неодноразовано наголошували у своїх наукових роботах, необхідно залучати могутніший і перспективніший ресурс, яким виступає людина, що володіє величезним потенціалом і має здібність до саморозвитку. Теорія людського капіталу, розроблена американським економістом Р. Беккером, розглядає людський ресурс як основну умову людського зростання. Історичний досвід розвитку людства підтверджує, що в умовах процесу глобалізації світової економіки лідирують нації не тільки з високо розвиненою економікою,